

Årsskriftet Critique
fjerde årgang 2011

Redaktion:

cand.mag. Christian Houlberg Skov, ph.d.- stipendiat

cand.mag. Jens Wendel-Hansen, ph.d.-stipendiat

Drop de lange udredninger

Af folketingsmedlem, cand.merc. Rasmus Jarlov

Om forfatteren

Rasmus Jarlov (f. 1977) er cand. merc., medlem af Folketinget og Københavns Borgerrepræsentation (C).

”Vi skal være meget bedre til at tale om konservative værdier!”

Hvis jeg havde en to- eller femøre for hver gang, jeg har hørt en konservativ topfigur eller vælgerforeningsformand sige dette med en mine, som var det dyb visdom, ville jeg have en fin gammel møntsamling. Men udsagnet fokuserer på det forkerte problem. Problemet er ikke, at vi ikke taler nok om værdier. Problemet er desværre meget mere grundlæggende: At vi ikke har besluttet og er enige om, hvad konservative værdier overhovedet er. Før det er klart, er det fuldstændigt ligegyldigt, hvor meget vi taler om værdier. Det vil aldrig fremstå konsistent og klart og vil derfor være virkningsløst.

Det Konservative Folkeparti er kendetegnet ved ikke at have nogen kort og klar definition af sit værdigrundlag og sin mission. Det er ikke unikt for vores parti. Faktisk gælder det for de fleste partier. Men det ville unægtelig være en fordel, hvis vi havde det. For hvordan i al verden skal man kunne forlange af danskerne, at de skal forstå, hvad vi står for, når vi ikke selv kan sige det klart og præcist.

Der findes lange partiprogrammer og endnu længere filosofiske udredninger om konservatisme. Det vil utvivlsomt være netop Critiques læsere bekendt. Den slags er naturligvis pligtlæsning for alle folketingskandidater og højerestående partimedlemmer. Men det er ubrugeligt som kommunikation til bredere kredse og vælgere. Det er vigtigt at kunne sin Burke og at kunne redegøre for generationskontrakten og kristendommens indflydelse på vestlig konservativ tankegang. Men det er nødt til at blive kopt ned til noget konkret og jordnært, hvis det skal kunne kommunikeres.

Lad os forestille os, at vi tager en tilfældig borger med til en aften i vælgerforeningen. For at give ham et godt billede af hvad det vil sige at være konservativ, læser vi op af ”Om den franske revolution”. Nej, vel. Eller det 20 sideres partiprogram. Næppe. I stedet kunne vi sikkert finde på at bede vælgerforeningens medlemmer svare på det klassiske spørgsmål: Hvorfor er du konservativ? Langt de fleste vil tøve og blive blanke i blikket. Dem der har fået spørgsmålet før, kan dog som regel give et svar. Et personligt og unikt svar vel at mærke. Folk vil tale om socialt eller personligt ansvar, frihed, pligter, respekt for autoriteter, miljøet, et ønske om lavere skat, ordentlig husholdningsøkonomi, tra-

ditioner, dannelse, vækst, konsekvens, nationalt sammenhold, kultur, historie, internationalt udsyn, retsstaten eller menneskesyn.

Alle disse emner og værdier er dybt konservative. Folk svarer rigtigt på spørgsmålet og man vil opleve en overraskende enighed om synspunkterne. Selvom om folk vægter noget forskelligt, er partiet i virkeligheden langt *mindre* splittet end vi går og forestiller os. Der kan sagtens opnås enighed om holdningerne. Men vores tilfældige borger, kommer ikke til at forstå noget som helst. Efter at have modtaget to timers foredrag om konservatisme, vil han kun være overlæst med information og dybt forvirret. Vi er nødt til at blive enig om nogle korte og præcise formuleringer af, hvad vi står for. Nogle udsagn, som kan blive gentaget igen og igen og igen og som kan kommunikere vores værdier klart og præcist på en måde så alle kan forstå dem. Det skal ikke være en reklamekampagne, som skal køre i et par måneder for derefter at blive skiftet ud med nye budskaber. Det skal være grundpiller i vores kommunikation og selvforståelse og gentages ved hvert eneste landsråd i årevis.

Det, vi mangler, er noget i retning af Kristian Mogensens tolv konservative teser fra 1974.¹ Så vidt jeg er orienteret, var det sidste gang, der blev formuleret noget konkret og præcist om partiets grundsynspunkter og værdier. Siden da har det enten været alenlange partiprogrammer eller slogans, som er blevet skiftet ud hele tiden. Kristian Mogensen forstod at koge den komplekse idéhistorie og de mange elementer i konservatismen ned til ganske få principper, som partiet skulle stå for. Den eneste fejl, han lavede, var, at han burde have kogt det endnu mere ned. Tolv teser er alt for meget. Man kan ikke forlange, at medlemmerne skal kunne huske mere end fem konservative grundprincipper, og borgerne kan maksimalt rumme tre. På en meget god dag.

Jeg synes derfor, at Det Konservative Folkeparti skal vedtage maksimalt fem varige grundprincipper, som vi skal basere vores politik og kommunikation på. Det betyder naturligvis ikke, at vi skal smide hverken Burke eller resten af konservatismens kompleksitet over bord. Men som kommunikationsplatform og som fundament for en fælles identitet og retning må vi udvælge det vigtigste og lade det skinne klart og tydeligt igennem i alt, hvad vi gør.

Hellere udbrede kendskabet til nogle få konservative principper end efterlade befolkningen med et indtryk af, at vi ikke rigtigt står for noget eller forsøger at stå for det hele på en gang.

¹ Herom se Anders Orris *Poul Schlüter og hans tid* i Årsskriftet Critique III (red.)

Socialt ansvar, dansk kultur og personlig frihed

For at sparke gang i debatten vil jeg gerne foreslå, at følgende tre værdier og tre principper bliver vores fundament:

Socialt ansvar: Staten skal tage sig godt af de mest udsatte, der ikke kan klare sig uden hjælp. De, der kan, må til gengæld forsørge sig selv

Dansk kultur: Nationalstaten og dens bærende danske kultur skal beskyttes og udvikles

Personlig frihed: Borgernes muligheder for at leve, som de vil, skal indskrænkes mindst muligt. Derfor skal borgerne beskyttes mod formynderi og skatteudplyndring

Dette er efter min mening den kortest mulige måde at fortælle, hvad vi står for. Vi er både socialkonservative, nationalkonservative og liberal-konservative og dette er, hvad det betyder. Vi føler alle, at det sociale ansvar er afgørende for at være konservativ. Det er der dog ingen uden for den konservative familie, der har forstået. Vi må erkende, at det sociale ansvar trænger til at blive opprioriteret gevaldigt i vores politik og kommunikation. Det er vigtigt, at socialisterne ikke får patent på socialt ansvar. For deres sociale profil er skæv og undertrykkende, mens vores lægger vægt på personligt ansvar og ægte solidaritet, hvor det kun er de svage, der hjælpes.

Man kommer ikke udenom det nationale element i konservatismen. Nationalstaten er konservatismens forudsætning og fundament og den bindes sammen af kulturen. Heri ligger både Gud, Konge og Fædreland. Danmark er bundet sammen af sprog, historie og traditioner, som giver borgerne et fællesskab og en loyalitet over for samfundet. Det er værdier, som Det Konservative Folkeparti må holde op med at have berøringsangst overfor. Så længe vi har det, er vi som en dreng, der ikke vil kendes ved sit højre ben og derfor halter på sit venstre.

Endelig er den personlige frihed naturligvis en helt grundlæggende værdi for et borgerligt parti. Vi er ikke liberalister, men vi har et fælles værdigrundlag med liberalismen i, at vi kæmper imod formynderi, forbud og maksimalstat. Vi ønsker frie og stærke borgere og derfor skal de have mulighed for at udfolde sig i stedet for at blive holdt nede af forbud og brandbeskatning.

Alternative værdier

Følgende værdier og principper kunne man også foreslå²:

² Principperne er formuleret sammen med Rune Kristensen, Mette Abildgaard, Nikolaj Bøgh og Lise Rovsing. Disse fire tænkere kan dog ikke tages til indtægt for at støtte samtlige principper

Markedsøkonomi: Staten skal ikke eje produktionsmidler og skal ikke begunstige nogen brancher med særligt gode vilkår i forhold til andre brancher. Vi er modstander af alle forsøg på at forhindre frihandel og lige konkurrence mellem lande, brancher og virksomheder

Åbenhed overfor omverden: Danmark skal åbent og positivt møde resten af verden og deltage i internationalt samarbejde med forankring i nationalstaterne

Autoriteter: Loven skal overholdes. Politi, skolelærere og andre autoriteter skal respekteres og adlydes

Familien og frivillige fællesskaber: Staten kan og skal ikke overtage roller, som kan varetages af disse. Tværtimod skal flere opgaver løses af frivillige kræfter

Evolution: Samfundet skal udvikles evolutionært. Stabilitet og kontinuitet er et mål i sig selv, og vi skal undgå eksperimenter med miljø og samfund

Lige muligheder: Staten skal behandle alle borgere lige uanset deres baggrund. Staten skal også medvirke til at give borgere med et dårligere socialt udgangspunkt lige så god mulighed for at klare sig godt i livet som andre

Sammenhængskraft: Parallelsamfund skal forhindres, og indvandrere skal integreres i det danske samfund med det mål, at de skal komme til at føle, at Danmark er deres fædreland

Frihed og demokrati: Frihed fra undertrykkelse og diktatur er universelle goder. Vi skal medvirke til at fremme og beskytte frihed og demokrati over alt, hvor vi kan, dog med respekt for andre landes kulturer

Dannelse: Oplysning og uddannelse er ikke blot midler til at skabe rigdom. Det er også selvstændige goder

Hvis man tog alle disse værdier og principper, ville man stort set have dækket alle elementer i konservatismen af. Til gengæld ville man falde i Mogensens fælde og få for mange principper. Så ville man ikke have vundet nær så meget. Derfor er mit forslag de nævnte tre, som dækker bredest og er vigtigst.

Burke lever stadig men skal nok ikke være vores kommunikationschef

Hvis man valgte socialt ansvar, dansk kultur og personlig frihed som varige grundværdier og gjorde dem til grundlag for al vores politik og kommunikation, ville det ikke være noget kursskifte. Det er værdier og principper, som vi i forvejen arbejder ud fra og er enige i. Vi er både socialt ansvarlige, kulturbevarende og liberalt indstillede. Det tror jeg alle konservative kan tilslutte sig. Det ville heller ikke betyde, at vi skulle kaste resten af konservatismen overbord. De tre principper rummer ikke alt, hvad der er konservativt. Det er heller ikke deres

ambition. De vil blot gerne hjælpe med til at gøre det nemt at huske nogle hovedelementer.

Det ville derimod være en enorm styrkelse af vores kommunikation og mulighed for at føre en konsistent politik. Hvis tre grundprincipper stod mejslet i sten over det konservative gruppelokale, ville det både være en god påmindelse, når der skal træffes beslutninger og bidrage til en langt skarpere profil udadtil. Jeg har hørt det synspunkt, at konservatismen ikke skal gøres så konkret, fordi det at være konservativ slet ikke handler om principper men om en stemning eller ånd. Folk der mener dette, kan ikke ønske det bedste for Det Konservative Folkeparti. Ingen vil stemme på et parti, som væver og ikke kan svare klart og præcist på, hvad det står for. Politik er kommunikation og klare budskaber. Medmindre vi ønsker at blive sejlet agterud, er vi nødt til at være mere præcise. Vi er nødt til at acceptere, at folk vil høre konkrete budskaber og ikke har tid til lange filosofiske udredninger om den konservative ånd. Dem må vi holde foredrag om i en mere snæver kreds.

Jeg håber, vi en dag kan komme dertil, at alle konservative kan bakke op om en fælles fortælling og nogle centrale grundprincipper. Hvis Det Konservative Folkeparti får løst den opgave, vil mange andre problemer løse sig selv. I sidste ende er det også nøglen til større opbakning fra de mange vælgere, som i dag ikke ved, at de er konservative.

Konservatismen og den højreradikale terror

Af ph.d.-stipendiat Christian H. Skov

Om forfatteren

Christian Houlberg Skov (f. 1985) er cand. mag. i historie og religionsvidenskab og ph.d. stipendiat i historie Aarhus Universitet. Han er desuden redaktør for Årsskriftet Critique.

Fredag d. 22. juli fandt en forbrydelse sted af et omfang, som vi håbede, vi aldrig skulle opleve. Anders Behring Breivik, der gennem længe tid havde fløjet under efterretningstjenestens radar, lod ikke alene bomber sprænge i Oslos regeringskvarter, men satte trumf på sit angreb mod det norske samfund, da han på den lille ø Utøya massakrerede de unge politisk aktive fra Arbejderpartiets ungdom, AUF. 77 mennesker omkom, og i dagene, som fulgte, blev der sat ansigt på flere af de myrdede, og det gik op for alle, hvad der egentlig var hendt.

Jeg har valgt at indlede denne overvejelse om Anders Breiviks ideologiske udgangspunkt med denne korte påmindelse om, hvad der skete, fordi tragedien kun alt for let kan blive overskygget af alle de overvejelser, der følger i dens kølvand, og som må følge i dens kølvand. Angrebet har affødt en debat, som blandt andet har fået Berlingske Tidendes chefredaktør Tom Jensen til at kritisere reaktionen. Men debatten må imidlertid følge, fordi en begivenhed som denne skriver sig ind i vores verdensbillede og kræver at blive sat ind i en meningsfuld kontekst. Det er kun naturligt, at den ikke kan forblive ufordøjet, men alligevel bør vi holde os det tragiske udgangspunkt for øje. Det følgende er et forsøg på at sige noget om Anders Breiviks ideologiske udgangspunkt med skelen til de forsøg, der allerede er blevet gjort, idet jeg særligt vil hæfte mig ved forbindelsen mellem Breiviks ideologiske udgangspunkt og den kulturkonservatisme, som har præget debatten siden 2001.

Det første spørgsmål, som man må stille sig selv, er jo, hvordan man overhovedet kan finde på sådan noget? For de fleste af os, er det jo ufatteligt, og vi kan måske kun forstå det som et udslag af vanvid, som en gal mands værk eller lignende. En sådan forklaring er naturligvis besnærende, dels fordi den bekræfter os i vores egne opfattelser af ret og vrang, og dels fordi vi ikke behøver at beskæftige os med hans motiver i øvrigt, når den fuldstændige irrationalitet er konstateret. Dette kendes fra de historiske biografier, hvor man særligt tidligere havde en tendens til at forklare det uforståelige som et udslag af ondskab eller af en dæmoni, der indhyllede deres handlinger i en uigennemtrængelig irrationalitet. Diktatorer som Hitler, Pol Pot og Stalin står for os som ondskabens ikoner, og på den måde kan vi gøre det ufattelige fatteligt. Det kan sammenlignes med, hvad sociologen Zygmunt Baumann

skrev om Holocaust, der i også vores bevidsthed står som indbegrebet af ondskab:

Det var en forfærdende forbrydelse, som ondskaben havde begået mod uskylden. En verden opdelt i morderiske galninger og hjælpeløse ofre... således mindede mit billede af Holocaust om et billede på væggen: pænt omgivet af en ramme, som holdt billedet adskilt fra tapetet og tydeligt markerede, hvor forskelligt det var fra resten af rummet.

Baumanns pointe er ikke, at Holocaust ikke var en forfærdende forbrydelse, men at reduktionen af denne begivenhed til ren ondskab også betød, at man dermed aldrig ville kunne forstå, hvad der egentlig var på spil. Holocaust blev opfattet ikke som en del af vores normale virkelighed, men som et brud på historiens normale gang, "en kræftsvulst på det civiliserede samfund, et momentant udbrud af sindssyge blandt psykisk sunde." Hvad Baumann opdagede, da han frasagde sig ondskaben som forklaringsmodel, var, at Holocaust som fænomen var snævert knyttet til modernitetens formålsrationalitet. Kort sagt havde nazisterne et ideologisk mål og satte sig så for at løse det på den mest logiske og rationelle måde. Dette var, understregede Baumann, det egentlige og ubehagelige lære af Holocaust; der var ikke tale om en unormal, før-moderne irrationalitet, men netop om et udslag af alt det, vores moderne tilværelse baserer sig på.

I skrivende stund tyder meget på, at Anders Breivik ikke var sindssyg i gerningsøjeblikket, og i det hele taget synes terrorhandlingen planlagt i en sådan grad, at det ikke lader sig gøre at afvise den som – i den forstand – vanvid. Det uhyggelige er netop, at det var en uhyre meningsfuld handling, vel at mærke ikke for os andre, men for Breivik selv, en revolutionær handling, som okkuperede en central plads i hans ideologiske system, og som han gik igennem meget besvær for at realisere. Alt dette er i virkeligheden kun for at sige ét: At den forklaring slet ikke er en forklaring, som vil forklare ved at afvise, at der er noget at forklare, eller som vil henvisse alene til kringelkrogene i gerningsmandens sind. Breivik var tydeligt og ubetvivleligt et ideologisk menneske, og det spørgsmål, vi må stille, er altså, i hvilket ideologisk landskab massakren på Utøya og bombeangrebet i Oslo er en meningsfuld handling?

Breivik og tonen

Indtil videre synes to overordnede synspunkter at råde: Den første er det, der vil afskrive handlingen som galskab eller ondskab, det andet er det, der søger at identificere Breiviks ideologiske ståsted og her når frem til, at hans holdninger er nært beslægtet med gængs kulturkonservatisme. Der kan også spores en ideologisk opdeling, hvor groft sagt højrefløjen har betonet, at her var noget psykologisk på spil, mens

venstrefløjen har forsøgt at bruge analysen til at underbygge en kritik af den højreorienterede, national- eller kulturkonservative diskurs, som har vundet frem i de senere år.

Selv fulgte jeg mediedækningen tæt i de første dage, og det slog mig, hvordan forskellige etiketter hæftedes på Anders Breivik. Generelt omtaltes han på aftenen for massakren som højreradikal eller højreekstremist for næste dag at blive kaldt kristen fundamentalist, nationalist eller slet og ret højreorienteret. På tredjedagen var han så igen blevet højreekstremist, samtidig med at flere dog fremhævede, at han tilsyneladende opfattede sig selv som kulturkonservativ.

Skal en kort kommentar knyttes hertil, må det være, at det synes i værste fald urimeligt og i bedste fald larmende upræcist at kalde Anders Breivik højreorienteret, for det kan da godt være, at han er det, men det er et meget bredt begreb, som strækker sig fra Det Radikale Venstres højrefløj til diverse ætlinge af Djenghis Khan. Sigende var en kommentar af debattøren og venstrepolitikerens Kasper Elbjørn i den forbindelse: "Der er efterhånden rigtig mange, som kaldes - eller kalder sig - højreorienterede. De fleste kan jeg slet ikke identificere mig med. Jeg er borgerlig-liberal. Jeg mener, at et samfund skal måles på den frihed, det giver sine borgere, og på den tryghed, som det giver sine svageste...". Ligeledes er karakteristikken af Breivik som kristen fundamentalist skudt ved siden af. Den opstod meget tidligt i forløbet, før manifestet blev kendt, og bygger mig bekendt kun på, at han på sin Facebook-side skrev, at han var kristen og konservativ, hvilket måske i en eller anden redaktionsproces er blevet til konservativ kristen og således altså kristen fundamentalist.

Det interessante i denne sammenhæng er kategoriseringen af Breivik som kulturkonservativ, for således betegnede han jo sig selv; at spørge ind til denne selvidentifikation synes altså at være et godt sted at begynde. Denne tråd blev fornuftigvis taget op af studieværten Adam Holm på DR 2's nyhedsprogram *Deadline*. Her havde Adam Holm, som selv har skrevet ph.d.-afhandlingen *I opposition til fortiden* om dansk radikalkonservatisme, inviteret to gæster i studiet, som nu fik rig mulighed til at udrede de ideologiske tråde. Desværre var analyserne begge stærkt generaliserende og øgede ikke just forståelse af Breiviks ideologiske udgangspunkt. Første gæst var en for mig indtil da ukendt blogger ved navn Monica Margrethe Hansen, som ikke var i tvivl om, at Breivik havde ramt helt rigtigt, når han kaldte sig selv national- eller kulturkonservativ, og som i øvrigt mente at vide, at Breivik havde tætte kontakter til danske islamkritikere. Bloggeren er imidlertid et meget problematisk sandhedsvidne, idet hun selv på sin blog p77.dk er mere end almindelig engageret i kampen mod højreblogosfæren, regeringen i almindelighed og Dansk Folkeparti i særdeleshed. Om dette frakender hendes udsagn enhver form for sandhedsværdi, er naturlig-

vis ikke givet, men der var tydeligvis tale om et partsindlæg, og det ville have klædt Adam Holm at have gjort opmærksom på dette forhold. Den anden ekspert var en medarbejder på P1-programmet *Orientering*, som også talte om de nationalkonservative, hvortil han regnede en bred vifte af personer, partier og bevægelser lige fra populistiske, liberale islamkritikere som Geert Wilders til det svært fascistoide ungarske parti Jobbik, der som ungdomsparti har en militant bevægelse, der gør i at overfalde sigøjnere og immigranter. I studiet var også lektor i statskundskab Søren Hviid Pedersen, der vel er Danmarks største kapacitet på området, men hans opgave var kun at diskutere retspolitik med CEPOS-juristen Jacob Mchangama, som var ganske enig i opfattelsen af Breivik som konservativ, idet han udtalte, at hvad Breivik havde sagt og skrevet, ikke adskilte sig fra det, man kunne læse hos Jyllandspostens højre-bloggere.

Denne analyse blev snart fulgt op af krav om selvransagelse hos de nationalkonservative, og det lå mellem linjerne, at de var mere eller mindre medansvarlige for Breiviks handlinger. Trine Pertou Mach, der er folketingskandidat for Socialistisk Folkeparti og derudover formand for Mellemfolkeligt Samvirke, skrev eksempelvis på Facebook: ” håber i den grad, at den nationalkonservative højrefløj er i gang med en systematisk og ærlig selvransagelse af deres retorik og fjendebilleder i disse timer”, og dette krav blev af en anden kommentator fulgt op af udbruddet: ”Venstre og Konservative er lige så racistiske - primitive og pinlige udover alle grænser !! FØJ !!!”. Med offentliggørelsen af Anders Breiviks 1.500 sider lange manifest var der tilsyneladende mere skyts til dem, der delte denne analyse, for her priste Anders Breivik blandt andet den danske udlændingepolitik, Anders Fogh Rasmussen og Morten Messerschmidt. Et blogindlæg som, Søren Espersen fra Dansk Folkeparti havde forfattet, hvor han tog afstand fra terrorhandlingen og udtrykte sin medfølelse med ofrene blev mødt med vrede fra en række af bloggens læsere, der mente, at det netop var holdningerne bag Dansk Folkeparti og den borgerlige regerings indvandringspolitik, som kom til udtryk i Breiviks terroranslag. Grundlæggende er der tale om en kontinuitetstese, som finder årsagen til Breiviks terror i en bredere højrediskurs, som måske ikke selv er en opfordring til vold, men som legitimerer sådanne handlinger, fordi de udtrykker en kritik af det multikulturelle samfund.

Det er naturligt nemt at pege fingre af de meget ophedede reaktioner, som fulgte i dagene efter. I en forstand er det også på sin plads, for det kan for mange synes problematisk at udnytte tragedien i politisk øjemed, hvortil kommer, at angrebene kan være ødelæggende for dem, der kobles til en handling, som de ingen sympati har for. Harmen over denne analyse kom blandt andet til udtryk hos den konservative folketingsmand Rasmus Jarlov, som på sin blog på Politiken skrev:

Det er en grotesk simplificering at gruppere udenlandske såkaldt højreekstremister sammen med den danske demokratiske højrefløj og gøre dem kollektivt ansvarlig for hinandens handlinger. Der er ikke mere Anders Breivik i Dansk Folkeparti, end der var Rote Armee Fraction i Socialdemokratiet

Indlægget var et svar på nogle bemærkninger i Politikens leder, som associerede indvandrerdebatten med Breiviks terror og en kritik fra formanden for Socialistisk Folkeparti, Villy Søvndal, som for sin del mente, at terrorhandlingen måtte føre til et opgør med højrefløjens hetz mod muslimer og venstreorienterede.

Selvom man med rette kan kritisere det saglige indhold i sådanne udtalelser, skal man dog være varsom med at afskrive reaktionerne som kold opportuniste; uden tvivl har mange netop set deres forhåndsopfattelse af dele af den danske højrefløj tragisk bekræftet i Breiviks handlinger, og de heftige angreb skyldes således ikke manglende samvittighed, men at hér er tale om mennesker, som netop er drevet af deres samvittighed til et opgør med noget, de ud fra deres ideologiske forudsætninger må associere til Anders Breiviks massakre. Problemet er imidlertid, at sådanne generaliseringer, hvor forståelige de end måtte være, skaber en unuanceret debat, hvis eneste resultat er, at der graves ideologiske grøfter, hvorfra der i ny og næ affyres et læs retorisk mudder eller gøres et dristigt udfald, og dermed risikerer man uforvarende at gå ekstremismens ærinde, som hellere end gerne ser den offentlige debat afløst af gensidig uforsonlig tavshed.

I forsøget på at forstå det hændte, må vi som Odysseus navigere mellem Scylla og Charybdis. Man skal hverken afvise nødvendigheden af en grundig analyse af det ideologiske grundlag og dettes relation til politikens ideologiske hovedstrømninger, men man skal heller ikke forfalde til en grovkornet og generaliserende ideologianalyse, som kun tjener til at forplumre. Disse fejlagtige tilgange deler i øvrigt det karakteristikon, at de operer med en ondskabens kategori, der blot tjener til at bekræfte normaliteten, men til gengæld lukker debatten og dermed afskærer os fra en dybere, mere nuanceret og nødvendig forståelse for terrorismens ideologiske fundament.

En europæisk uafhængighedserklæring

Denne baggrund har Anders Breivik selv redegjort for i et manifest på mere end 1.500 sider, som han kalder *2083- A European Declaration of Independence*. Desuden findes en række internetkommentarer, som Anders Breivik har forfattet gennem årenes løb. Eksempelvis har den norske netavis document.no samlet alle hans indlæg på deres side, så de er nemt tilgængelige. Læser man disse indlæg, finder man en række synspunkter, som ikke vil være fremmede for den, der har fulgt den danske debat, og det var vel også denne observation, der fik Jacob

Mchangama til i førømtalte udgave af *Deadline* at konkludere, at Breiviks synspunkter ikke adskilte sig fra, hvad man kunne læse hos diverse bloggere hos Jyllandsposten – en observation, som er tæt knyttet til opfattelsen af Breiviks ideologiske fællesskab med den gængse kultur- eller nationalkonservatisme, som har præget debatten herhjemme siden 2001. Men læser man Breiviks manifest finder man tværtimod nogle synspunkter af langt mere radikal karakter, som bestemt ikke er almen kost i den danske debat. uoverensstemmelsen lader sig også forstå ud fra manifestet, idet Breivik på side 855 skriver: ” I feel really happy about my current course. In fact, I have never been happier than I am today and I do not find it problematical to hide my true ideological agenda from everyone else. To all I know I am a moderate right-winger and not a resistance fighter.” Tilsyneladende har Breivik i et eller andet omfang spillet en rolle, og har optrådt som moderat for at undgå mistanke. Dette er i øvrigt en vurdering, som også den norske efterretningstjeneste, PST, deler. Det betyder, at man skal fare med lempe, når man forsøger at slutte fra hans generelle kommentarer til hans ideologiske udgangspunkt. Vil man forsøge at karakterisere dette udgangspunkt, må man vende sig mod manifestet.

Her udlægges en særegen korstogsideologi, der har en ikke ringe lighed med den islamiske jihadisme, som jo også i sin rod er et selverklæret opgør med den muslimske verdens forfald, dets korrumpede ledere og en kamp for en islamisk genfødsel i et samlet muslimsk kalifat under den hellige lov. Centralt i Breiviks verdensbillede står en omfattende konspirationsteori, ifølge hvilken den vestlige verdens magthavere er ved at gennemføre en bevidst befolkningsudskiftning i Europa. Der er tale om en måde at forklare masseindvandringen på, som vil identificere en hemmelig masterplan, således at den aktuelle udvikling kun kan forstås som et forræderi i helt konkret forstand. Derfor er ideologiens hovedfjende også den indre fjende, herunder samfundets politiske elite og system som sådan. Den indre fjende er også en række vestlige ideologier som kulturmarxisme, feminisme og humanisme, hvis funktion det er at fordærve vesten inde fra, og som på grund af sagens alvor skal bekæmpes med våben i hånd. Ideologien er også en kritik af den globale kapitalisme, der i sin nuværende form er en drivkraft bag den islamiske kolonisering af Europa, og desuden vender Breivik sig imod den angloamerikanske verdensdominans og i det hele taget den politiske orden, som opstod i vesten efter Anden Verdenskrig. En følge af den hårde systemkritik er desuden, at demokratiet må opfattes som fejlslagent, og at et svar på Vestens ødelæggelse ikke kan komme inde fra systemet, hvorfor opgaven påhviler en revolutionær avantgarde, hvortil Breivik regner sig selv.

De to første bøger i manifestet består i hovedsagen af diverse indlæg og analyser af et bredt spektrum af skribenter på den europæiske højrefløj. I det omfang, der er et sammenfald mellem Breiviks synspunk-

ter og en bredere højrediskurs er det på dette analytiske plan. Men de forskellige analyser knyttes også sammen for at danne et nogenlunde sammenhængende verdensbillede, som understreger, at Vestens forfald er så fremskredent, at der ikke blot er tale om en krise, men om at undergangen er næste stop. De to første bøger definerer altså den udfordring, som Breivik mener, at Vesten står over for, mens han i tredje bog kommer med løsningen. Med andre ord så tilføjer Breivik noget nyt til de gængse højrefløjsanalyser, som ikke udspringer af analyserne selv, og han lader de mere gængse højrepopulistiske og national-konservative analyser indgå i en ny ideologisk kontekst, hvor de kommer til at understrege behovet for radikal, revolutionær handling.

I sin tredje bog knytter Breivik an til, hvad man kan kalde en konservativrevolutionær tankegang. Breivik kalder en konservativ revolution det eneste svar for Europa, tager et opgør med den hidtidige konservatisme og når frem til, at Europa egentlig har brug for en ny konservatisme, som han kalder for en "korsfarernationalisme" og som han giver navnet *the Vienna School of Thought*. Dette ikke er en eksisterende konservativ skole, men netop en nyskabelse, et udkast til en ideologi, som gerne vil opfattes som en slags konservatisme, men som Breivik selv kalder en blanding af konservative og traditionalistiske elementer. Navnet skyldes, at Wien var den by, hvor det i 1683 endelig lykkedes at bremse de muslimske osmanners fremmarch i Europa, og allerede her tilkendes således en opfattelse af, at opgøret om Europas fremtid står her og nu. Denne ideologiske udgangspunkt og mest markante karakteristikon er da også dens korsfarermytologi, som knyttes til en opfattelse af, at vi allerede nu står i en krigssituation. Et sted skriver Breivik således: "The cultural Marxists have for more than 50 years disregarded the will of the majority of Europeans. The time for dialogue is now over. The time for armed resistance has come", og dette skal altså forstås som den krigserklæring, der inden for ideologien etablerer krigen, dvs. borgerkrigen som den nye normaltilstand, og Breivik fremhæver da også, at militær kamp mod de indre fjender er den eneste rationelle tilgang. Der er med andre ord ikke tale om en krigsmetafor, eller om en trussel om borgerkrig, sådan som det er udbredt i visse kredse på højrefløjen, men om en opgørets mulighed her og nu, der betyder, at det er legalt og korrekt at slå fjenden ihjel for at rense Europa: